

مراقبت برخی از بیماری‌های واگیر در اپیدمی کووید ۱۹

مقدمه

بیماری‌های واگیر به آن دسته از بیماری‌هایی گفته می‌شود که در نتیجه یک عامل بیماری‌زا یا فراورده‌های سمی آن به وجود می‌آیند و می‌توانند به شکل مستقیم یا غیر مستقیم از انسان به انسان، حشرات و حیوانات به انسان و جانور به جانور یا از محیط به انسان یا جانوران منتقل شوند. اهمیت مهم بیماری‌های واگیر در این است که می‌تواند همه‌گیری کوچک یا متوسط یا گسترده و جهان‌گیر ایجاد کند. طرح موضوع بیماری‌های واگیر در کووید ۱۹ در این مقوله بیشتر به خاطر مشترک بودن بعضی از علایم بیماری‌های واگیر با

غلامرضا ملا احمدی

مری مرکز آموزش بهورزی
دانشکده علوم پزشکی ساوه

علی محمد صفری

کارشناس بیماری‌های قابل انتقال بین انسان
و حیوان دانشگاه علوم پزشکی مشهد

اهداف آموزشی

امیداست خوانندگان محترم پس از مطالعه:

- مراقبت‌های بیماری‌های واگیر را تعریف کنند.
- اهمیت مراقبت بیماری‌های واگیر را بیان کنند.
- مراقبت بیماری «هاری» در همه‌گیری کووید ۱۹ را شرح دهند.
- مراقبت بیماری «سیاه زخم» در همه‌گیری کووید ۱۹ را شرح دهند.
- مراقبت بیماری «لپتوسپیروز» در همه‌گیری کووید ۱۹ را توضیح دهند.
- مراقبت بیماری «تب کریمه کنگو» یا CCHF را در همه‌گیری کووید ۱۹ توضیح دهند.

و حیوان را نیز، می‌توان نام برد. بعضی از عوامل عفونی که چنین بیماری‌هایی را ایجاد می‌کنند، ممکن است تغییرات بیشتری پیدا کنند و به شکلی مؤثر و انحصاری از انسان به انسان منتقل شوند. همچنین افزایش شیوع عفونت‌های منتقله از طریق خون مانند عفونت‌های ویروسی هپاتیت C, B و HIV و نیز بیماری‌های نوپدید عفونی مانند سندرم تنفسی حاد، آنفلوآنزای فوق حاد پرندگان، آنفلوآنزای فصلی، وجود بیماری‌هایی مانند تب خونریزی‌دهنده و اخیراً بیماری کووید ۱۹، نشان دهنده نیاز به تدوین برنامه‌هایی جهت کنترل و انتقال این عفونت‌ها است.

مرکز کنترل بیماری‌ها (CDC) و سازمان بهداشت جهانی برنامه‌هایی قابل اجرا در این زمینه پیشنهاد کرده‌اند که اساسی‌ترین این موارد رعایت «احتیاط‌های استاندارد» در مورد همه بیماران توسط کارکنان بهداشتی درمانی و همچنین رعایت جداسازی ضروری در مورد برخی از بیماران است. در ادامه به تعدادی از مراقبت بیماری‌ها در زمان اپیدمی کرونا اشاره می‌کنیم.

مراقبت بیماری‌های

یک بیماری ویروسی صد درصد کشنده است که اغلب از طریق گزش پستانداران اهلی و وحشی منتقل می‌شود. به استناد آمار و اطلاعات ثبت شده در پورتال مرکز مدیریت بیماری‌های واگیر تقریباً در همه استان‌ها تعداد و میزان بروز حیوان‌گزیدگی در سال ۹۸ نسبت به سال ۹۷ افزایش یافته است و تعداد قابل توجهی از حیوانات عامل گزش در سال گذشته که مورد آزمایش قرار گرفته‌اند، مبتلا به بیماری‌های بوده‌اند. خوشبختانه با ارایه خدمات شبانه روزی و انجام اقدام‌های پیشگیری و درمان پس از گزش در واحدهای پیشگیری و درمان هاری در سراسر کشور، از ابتلا و مرگ حتمی تعداد قابل توجهی از افرادی که توسط حیوانات‌ها گزیده شده بودند پیشگیری شده و به علت دقت و حساسیتی که در اجرای برنامه کشوری پیشگیری و کنترل‌های اعمال شده، با وجود وقوع بیش از ۲۰۰ هزار مورد حیوان‌گزیدگی، در سال گذشته در کشور، تعداد موارد بروز بیماری‌های در انسان و مرگ ناشی از

کووید ۱۹ است. حتی ممکن است دو بیماری همزمان نیز بروز کند. در فصول سرد سال بیماری کووید ۱۹، آنفلوآنزا، سرماخوردگی و... ممکن است بیماران بیشتری را راهی مراکز منتخب کووید ۱۹ کند در حالی که شاید تنها یک سرماخوردگی ساده یا آنفلوآنزا باشد.

هشدار بموقع نظام مراقبت بیماری‌های واگیر برای حفظ امنیت سلامت ملی، منطقه ای و جهانی، کاملاً حیاتی است. شیوع بیماری‌های اخیر سارس، آنفلوآنزای فوق حاد پرندگان و تهدید بالقوه شیمیایی و میکروبی اهمیت نظام مراقبت از بیماری‌ها را بخوبی نشان می‌دهد.

مهم‌ترین ابزار مدیریت بیماری‌ها، نظام مراقبت بیماری‌هاست که اطلاعات مربوط به بیماری‌ها را تولید می‌کند. اصل اساسی کنترل بیماری‌ها، مراقبت است که به جمع آوری، تجزیه و تحلیل و انتشار اطلاعات مربوط به یک رویداد بهداشتی مورد انتخاب گفته می‌شود.

با توجه به بروز پاندمی بیماری کرونا (COVID-19) و تجمیع منابع سازمانی اعم از منابع مالی، نیروی انسانی، امکانات و تجهیزات و تمرکز فعالیت‌ها برای پیشگیری و کنترل آن، بیم‌آن می‌رود اقدام‌ها و پیگیری‌هایی برای پیشگیری و کنترل سایر بیماری‌های واگیر مورد کم توجهی قرار گرفته و دستاوردهای ارزشمند نظام سلامت در این حوزه که با مشقت و تلاش فراوان حاصل شده به مخاطره افتد، لذا پیگیری سایر بیماری‌های واگیر ضروری به نظر می‌رسد.

تعریف مراقبت

مراقبت؛ گردآوری، تجزیه و تحلیل، تفسیر و انتشار بهنگام، مستمر و منظم داده‌های مربوط به سلامتی و استفاده از اطلاعات حاصل از آن برای مداخله‌های لازم در نظام سلامت یک جامعه است. این مداخله‌ها می‌توانند به منظور نیازسنجی، برنامه ریزی، اجرا یا ارزشیابی برنامه‌های سلامتی باشند.

اهمیت مراقبت بیماری‌های واگیر

علاوه بر بیماری‌های واگیر که قبلاً شناسایی شده اند در دو یا سه دهه اخیر حداقل با ۳۰ بیماری نوپدید روبرو هستیم که در کنار آن بیماری‌های قابل انتقال بین انسان

طی سال گذشته در پی بروز بارندگی شدید و وقوع سیل موارد متعددی از ابتلای دامی در نقاط مختلف کشور به بیماری سیاه زخم مشاهده شد و از ابتدای سال جاری نیز تاکنون، میزان بارندگی در بیشتر مناطق کشور بیشتر از میانگین بلند مدت بوده، احتمال بروز موارد طغیان بیماری در دام‌های نقاط مختلف کشور و به تبع آن در انسان‌ها دور از انتظار نیست، لذا همزمان با اجرای برنامه مراقبت و کنترل Covid-19 اقدام‌های مراقبتی زیر جهت پیشگیری و کنترل بیماری سیاه‌زخم به عمل آید:

۱. تقویت نظام مراقبت بیماری سیاه‌زخم از طریق:

- شناسایی بموقع موارد مشکوک به بیماری از طریق اجرای صحیح نظام مراقبت سندرمیک در بخش بهداشت و درمان

باوجود اینکه بیش از ۹۵٪ موارد ابتلای انسان به بیماری سیاه زخم از نوع پوستی است ولی با توجه به مرگ و میر بالای موارد سیاه زخم گوارشی و تنفسی بخصوص در صورت عدم تشخیص و درمان بموقع و با عنایت به این‌که علایم اولیه سیاه زخم تنفسی شامل؛ تب، لرز، خستگی، بی‌حالی، درد عضلانی، سرفه‌های خشک، تنگی نفس، درد قفسه سینه و کمبود اکسیژن مشابه علایم اولیه ابتلا به Covid-19 بوده، ضروری است در شرایط فعلی که در اپیدمی Covid-19 به سر می‌بریم اطلاع‌رسانی لازم انجام پذیرد و به ویژه در مناطق آندمیک بیماری سیاه‌زخم، سابقه تماس با دام و

شعله افکنی در جهت از بین بردن عامل سیاه زخم با سوزاندن لاشه حیوان یا محیط آلوده به سیاه زخم

آن ۶ مورد بوده است. با توجه به تعداد بسیار زیاد موارد حیوان‌گزیدگی، هر ساله اعتبار قابل توجهی صرف خرید واکسن و سرم ایمنوگلوبین ضدهاری انسانی و خدمات پیشگیری پس از مواجهه می‌شود که هزینه‌های بسیار سنگینی را به نظام سلامت تحمیل می‌کند. با عنایت به روند آمار تزایدی تعداد موارد حیوان‌گزیدگی به نظر می‌رسد اقدام‌هایی که تا کنون توسط دستگاه‌های متولی برای پیشگیری از حیوان‌گزیدگی در کشور انجام پذیرفته است موثر و کارآمد نبوده و در صورت استمرار این وضعیت پیامدهای ناشی از آن که همانا تهدید سلامت عمومی و افزایش هزینه‌های نظام سلامت است روز به روز، افزوده خواهد شد، لذا لازم است در زمان اپیدمی کرونا به نکات ذیل توجه شود:

- پیشگیری و کنترل‌های در سگ‌های بد صاحب و بدون صاحب با کنترل جمعیت و واکسینه کردن آن‌ها با کمک شهرداری‌ها و دهیاری‌ها و دامپزشکی
- آموزش و اطلاع رسانی عمومی لازم به منظور تشویق و ترغیب صاحبان حیوانات خانگی مانند سگ و گربه جهت انجام واکسیناسیون حیوانات با هزینه شخصی به عمل آید.
- جلسات آموزشی و بازآموزی غیر حضوری جهت به‌روزان به منظور آشنایی با دستورالعمل‌های جدید هاری و حیوان‌گزیدگی خصوصاً مبحث واکسیناسیون و تزریق سرم ضدهاری برگزار شود.
- پیگیری ادامه واکسیناسیون موارد حیوان‌گزیده توسط به‌روزان مورد تأکید قرار گیرد.

مراقبت بیماری سیاه زخم

سیاه زخم (آنتراکس، شارین) یک بیماری حاد عفونی میکروبی است و قابل انتقال بین انسان و حیوان است که معمولاً بر پوست اثر می‌کند ولی ممکن است بندرت دستگاه تنفسی و دستگاه گوارش را نیز تحت تأثیر قرار دهد. بیماری سیاه زخم یکی از مهم‌ترین بیماری‌های زئونوز آندمیک در کشور است که هر ساله مواردی از ابتلای انسانی آن به شکل تک‌گیر و گهگاه به حالت طغیان در مناطق مختلف کشور بروز می‌کند. با توجه به این‌که

عفونی، تب مرداب، تب برنجکاران و بیماری شالیزار معروف است. با توجه به افزایش بارندگی احتمال بروز طغیان بیماری لپتوسپیروز بیشتر می‌شود، جهت پیشگیری و کنترل بیماری لپتوسپیروز اقدام‌های زیر بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد:

۱. نظر به اینکه علایم مرحله حاد بیماری لپتوسپیروز شامل: تب و لرز، سردرد، درد عضلانی، گلودرد، تهوع، استفراغ و اسهال، سرفه خشک و علایم چشمی، شباهت زیادی با علایم اولیه COVID-19 دارد، لذا اطلاع رسانی لازم به ویژه در استان‌های آندمیک مد نظر بوده و در خصوص یافتن رابطه اپیدمیولوژیکی سابقه تماس با آب آلوده و کار در مزرعه و شالیزار سؤال و بررسی لازم به عمل آمده و ارجاع به پزشک انجام شود.
۲. ارتقای نظام مراقبت بیماری لپتوسپیروز از طریق اجرای صحیح نظام مراقبت سندرمیک در همه مکان‌هایی که بیماران سرپایی و بستری جهت معاینه و درمان به آن‌ها مراجعه می‌کنند به طور جدی مد نظر قرار داده شود.
۳. آموزش‌های لازم از طریق رسانه‌های عمومی برای عموم مردم به ویژه مشاغل در معرض خطر ارایه شود.

مراقبت تب کریمه کنگو (CCHF)

تب خونریزی‌دهنده ویروسی کریمه کنگو یک بیماری

محصولات آلوده دامی مورد بررسی لازم قرار گیرد.
۲. رعایت اصول بهداشتی و احتیاط‌های استاندارد در مواجهه با بیماران مشکوک و قطعی ابتلا به بیماری سیاه‌زخم
۳. پس از شناسایی بیمار، بررسی و پیگیری فعال برای شناسایی منبع آلودگی و موارد تماس به عمل آید.

- با توجه به این‌که بیشترین راه انتقال بیماری تماس با دام، ترشحات و بافت‌های آلوده دامی یا استفاده از محصولات آلوده دامی بوده لازم است هماهنگی لازم با دام‌پزشکی، برای کشف منبع عفونت جهت پیشگیری و قطع زنجیره انتقال در اسرع وقت انجام پذیرد.
- در مناطق آندمیک بیماری سیاه‌زخم، اطلاع‌رسانی و آموزش‌های لازم به عموم مردم به ویژه شاغلان در معرض خطر ارایه شود.

مراقبت بیماری لپتوسپیروز

لپتوسپیروز یک بیماری عفونی قابل انتقال از حیوان به انسان است. این بیماری در مناطقی که بارندگی و رطوبت خاک بالا باشد و در مشاغل پرخطر از قبیل برنجکاران و شالیکاران، کشاورزان مزارع نیشکر، کارگران معادن و فاضلاب‌ها و کارگران کشتارگاه‌ها و ماهیگیران و کسانی که به شنا در آب‌های آلوده می‌پردازند بیشتر بوده و به نام‌های مختلف بیماری ویل، بیماری ماهیگیران، یرقان

تب کریمه کنگو

دام، ترشحات و بافت‌های آلوده دامی است، هماهنگی با دامپزشکی برای ردیابی منبع عفونت مورد توجه قرار گیرد تا اقدام‌های پیشگیری و قطع زنجیره انتقال در اسرع وقت انجام شود.

۵. برنامه‌های آموزشی لازم برای گروه‌های در معرض خطر عملیاتی شود.

نتیجه گیری

لازم است یادآور شویم که مبارزه با بیماری‌های واگیر در کشورهای در حال توسعه هنوز هم به عنوان یکی از عمده‌ترین موضوعات بهداشتی است که لازم است به آن توجه خاص مبذول شود. کشور جمهوری اسلامی ایران در منطقه مدیترانه شرقی سازمان جهانی بهداشت در مجاورت همسایگانی قرار گرفته است که هنوز هم از سیستم بهداشتی پویا، فعال و منسجم همانند کشور ایران برخوردار نیستند و بدیهی است در چنین شرایطی اهمیت اجرای یک نظام مراقبت فعال، فراگیر و تمام‌عیار با همکاری عزیزان تیم سلامت در سیستم ارایه خدمات بهداشتی درمانی اولیه ضروری است.

باید مراقب باشیم با توجه به بروز پاندمی بیماری کرونا و تجمیع منابع سازمانی اعم از منابع مالی، نیروی انسانی، امکانات و تجهیزات و تمرکز فعالیت‌ها برای پیشگیری و کنترل آن، اقدام‌ها و پیگیری‌هایی که جهت پیشگیری و کنترل سایر بیماری‌های واگیر مورد کم توجهی قرار نگرفته و دستاوردهای ارزشمند نظام سلامت در این حوزه که با مشقت و تلاش فراوان حاصل شده به مخاطره نیفتد.

خونریزی‌دهنده تب‌دار حاد است که به‌وسیله کنه در بین حیوانات منتقل می‌شود و در آسیا، اروپا و آفریقا وجود دارد و به انسان نیز قابل سرایت است و مرگ و میر بالا و همه‌گیری‌های داخل بیمارستانی آن نیز شایع است. با وجودی که بیماری مخصوص حیوانات است ولی موارد تک‌گیر و همه‌گیری‌های ناگهانی این بیماری در انسان‌ها نیز اتفاق می‌افتد.

با عنایت به اهمیت مراقبت و کنترل این بیماری، جهت پیشگیری و کنترل بیماری CCHF اقدام‌های زیر بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد:

۱. نظر به این‌که علائم عمومی و اولیه بیماری CCHF شامل: تب، سردرد، ضعف و بی‌حالی، خستگی، درد عضلانی، گلو درد، تهوع، استفراغ و اسهال شباهت زیادی با علائم اولیه COVID-19 دارد، لذا اطلاع‌رسانی لازم به همکاران محترم به ویژه در مناطق آندمیک مد نظر قرار داده شود و در خصوص یافتن سابقه تماس با کنه، دام یا بیمار مشکوک، محتمل یا قطعی سؤال و بررسی لازم به عمل آمده و ارجاع به پزشک انجام پذیرد.
۲. شناسایی بموقع و درمان بیماران مبتلا به CCHF با رعایت اصول بهداشتی و احتیاط‌های استاندارد و جداسازی بیمار در بیمارستان‌ها مورد توجه ویژه قرار گیرد.
۳. به منظور کاهش موارد ابتلا به بیماری CCHF پس از شناسایی بیمار، ضمن انجام بررسی‌های لازم در اطرافیان بیمار، ردیابی موارد تماس به طور جدی پیگیری شود.
۴. به دلیل این‌که بیشترین راه انتقال بیماری، تماس با

منابع

- کتاب مدیریت نظام مراقبت‌های بیماری‌های واگیر مولف دکتر نایب فدایی ده چشمه و همکاران ۱۳۹۸
- راهکارهای بهبود نظام مراقبت بیماری‌های واگیر ایران از دیدگاه ذی‌نفعان: یک مطالعه کیفی قیاد مرادی و همکاران ۱۳۹۸
- چالش‌های اخلاقی در مراقبت از بیماری‌های نوپدید: یک مرور نظام مند، ناهید دهقان نیری و همکاران ۱۳۹۶
- راهنمای جامع مراقبت‌های بیماری‌های واگیر در نظام سلامت برای پزشک خانواده وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی سال ۱۳۹۱
- دستورالعمل‌های وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی دکتر محمد مهدی گویا سال ۱۳۹۹

به این موضوع امتیاز دهید (۱۰۰ تا). کد موضوع ۱۰۷۲۱۵ پیامک ۰۳۰۰۰۷۲۷۳۱۰۰۱. نحوه امتیازدهی: امتیاز - شماره مقاله. مثال: اگر امتیاز شما ۸۰ باشد (۱۰۷۲۱۵ - ۸۰)